

PREDRAG PIPER
Uniwersytet w Belgradzie
Serbska Akademia Nauk i Sztuk
Belgrad

Profesor Władysław Lubaś i serbska slawistyka

W połowie stycznia 2014 roku między serbskimi językoznawcami i slawistami rozeszła się smutna wieść o tym, że 9 stycznia odszedł prof. dr hab. Władysław Lubaś. W historii naukowych i kulturalnych związków między narodami i państwami jedni święcą w oddali i wskazują drogę, inni przekazują idee i doświadczenia, jeszcze inni są jak mosty łączące przeciwległe brzegi, a jeszcze inni prezentują więcej tego typu cech. Kiedy spogląda się na postać profesora Władysława Lubasia z serbskiego brzegu, można powiedzieć, że na wiele sposobów łączył polską naukę i kulturę z serbską. Od ponad pół wieku był jednym z najsilniej obecnych w środowisku serbskim przedstawicieli polskiej lingwistyki.

Profesor Lubaś kilka lat żył w Belgradzie i wykładał na Uniwersytecie Belgradzkim. W ciągu pięćdziesięciu lat co rok przyjeżdżał do Belgradu jako uczestnik międzynarodowych konferencji czy badań terenowych, by odwiedzić przyjaciół czy zwiedzić kraj. Fakty te potwierdzają, że Serbia pociągała prof. Lubasia jako uczonego-slawistę, ale również jako człowieka, który z serbskim środowiskiem szczerze i mocno się zaprzyjaźnił, co chętnie podkreślał zarówno prywatnie, jak i publicznie, na przykład w rozmowie z Miłosem Jevticiem w znanej audycji radiowej „Гост Другог програма Радио Београда”¹.

¹ Гост Другог програма Радио Београда, професор на Универзитету у Кракову Владислав Лубаш [звучни снимак] у емисији 02.09.1993. Разговор водно Милош Јевтић. Народна библиотека Србије, К-8260. [Gość Programu drugiego Radia Belgrad, profesor

W swoich wspomnieniach profesor Lubaś napisał: „Mam trzy swoje miasta, chociaż nierodzinne – jednak swoje. W moim kraju to Kraków, gdzie studiowałem i pracowałem kilkanaście lat, Katowice, gdzie mieszkam i gdzie spędziłem dojrzałe lata, i Belgrad, gdzie doświadczyłem wszystkiego. W młodości poststudenckiej – pełnego życia w środowisku naukowym i po trosze artystycznym; nieco później – początków własnego życia rodzinnego, gdy przebywałem z żoną Anną i urodzonym tutaj synem Marcinem – dwa lata; potem już tylko jako obserwator i uczestnik imprez naukowych; spotkań towarzyskich, wyjazdów turystycznych i odwiedzin przyjacielskich. (...) W Belgradzie spędziłem wiele szczęśliwych i pracowitych lat, które zadecydowały o moim naukowym ukierunkowaniu na slawistykę południowosłowiańską i serbską. Tutaj też znalazłem dzięki dobrym ludziom świetne warunki materialne i przyjazne uczucia, które mi zawsze okazywano, a które mi pomogły w naukowych trudach. Poznałem »duszę serbską« z każdej strony. Dojrzałem w niej więcej dobrego niż złego i ta »dusza« stała mi się bardzo bliska”².

Profesor Lubaś poświęcił Serbii znaczną część swojego relatywnie długiego i bogatego życia. Łączyło go z nią wiele miejsc, o których najpierw dowiedział się jako onomastyk poprzez ich nazwy, a które dużo później odwiedził i dobrze poznał. Profesora Lubasia z Serbią łączyli przede wszystkim przyjaciele, których w niej spotkał i serbscy slawiści, z którymi współpracował. Profesora Lubasia z Serbią szczególnie wiązał fakt, że południowosłowiańska, a przede wszystkim serbska onomastyka zajmowała wśród jego naukowych zainteresowań i w jego naukowym dziele bardzo ważne miejsce. Z Serbią łączyło profesora Lubasia również to, że jego działalność naukowa w środowisku serbskim była oceniana bardzo wysoko, co potwierdza fakt nadania mu w 2004 roku honorowego doktoratu Uniwersytetu w Belgradzie

Uniwersytetu w Krakowie, Władysław Lubaś, nagranie dźwiękowe audycji z dn. 02.09.1993. Wywiad przeprowadził Miloš Jevtić. Biblioteka Narodowa Serbii, K-8260].

Zob. także opublikowane wspomnienia Władysława Lubasia: *Polonistyka i slawistyka belgradzka w moim wspomnieniu*, w: *Sto godina polonistike u Srbiji: Zbornik radova sa jubilarnog naučnog skupa*. Ur. Gordana Jovanovića, Vera Mitrićinovića. Beograd, 1996, str. 77–80. [У српском преводу: Vladislav Lubaš: *Beogradska polonistika i slavistika u mojim uspomnima*, w: *Studije iz srpske i južnoslovenske onomastike i sociolingvistike*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Vukova zadužbina. Novi Sad: Matica srpska, s. 235–240]; *W stronę przeszłości*, „Onomastyka”, t. I, 2005, s. 31–47; *Mój naukowy Belgrad*, w: *Шездесет година Института за српски језик САНУ: зборник радова I*. Ur. Срето Танасић. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2007, стр. 319–329.

² W. Lubaś, *Mój naukowy Belgrad*, w: *Шездесет година Института за српски језик САНУ: зборник радова I*. Ur. Срето Танасић. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2007, стр. 319, 328.

na wniosek Katedry Slawistyki i Katedry Języka Serbskiego Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Belgradzie³.

Profesor Władysław Lubaś, slawista, językoznawca, polonista, filolog serbski i chorwacki, profesor uniwersytetu, urodził się 5 czerwca 1932 roku w Żarnowcu, w południowo-wschodniej Polsce. Studiował polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie w latach 1952–1956, gdzie potem (do 1970 roku) był asystentem znanego slawisty, profesora Witolda Tazzyckiego, a następnie adiunktem. W tym czasie w ramach rocznego naukowego stypendium przebywał również w Belgradzie (1962–1963). Na Wydziale Filologicznym uczestniczył w wykładach i cieszył się pedagogiczną opieką profesora Mihaila Stevanovicia. Był lektorem i wykładowcą języka polskiego na uniwersytetach w Lublanie (1965–1966) i w Belgradzie (1966–1969). Tytuł doktora uzyskał w 1966 roku, a doktora habilitowanego w 1971 roku. W 1976 roku został profesorem nadzwyczajnym, a w 1984 roku profesorem zwyczajnym.

Na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach profesor Lubaś pracował w latach 1970–1980. Był współorganizatorem i pierwszym dziekanem Wydziału Filologicznego UŚ, gdzie kilka lat kierował Instytutem Języka Polskiego. Pełnił funkcję prorektora Uniwersytetu Śląskiego (1974–1976), a następnie dyrektora Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, jednocześnie kierując socjolingwistyczną pracownią w Katowicach. W tych latach był również stypendystą naukowym i wykładowcą na slawistyce Uniwersytetu w Kolonii (u profesora Reinholda Olescha). Od 1994 roku pełnił funkcję kierownika Katedry Slawistyki Uniwersytetu Opolskiego. Był promotorem wielu rozpraw doktorskich i innych prac naukowych, redaktorem naukowym i recenzentem książek językoznawczych, między innymi tomu *Srpski jezik* wydanego w ramach serii *Najnowsze dzieje języków słowiańskich*, przedstawionej na XII Międzynarodowym Kongresie Slawistów (Kraków 1998). Uczestniczył w wielu krajowych i międzynarodowych zjazdach i projektach.

Władysław Lubaś był członkiem wielu organizacji naukowych w Polsce: Komitetu Językoznawstwa, Komisji Kultury Języka Komitetu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, Polskiego Towarzystwa Fonetycznego, Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, Komisji Językoznawstwa Oddziałów Polskiej Akademii Nauk w Katowicach i w Krakowie. Był przewodniczącym Komisji Socjolingwistyki przy Międzynarodowym Komitecie Slawistycznym

³ Луковић М., Владислав Лубаш – доктор Универзитета у Београду, „Задужбина: Лист Вукове задужбине”, 2004, 77, стр. 6.

i członkiem asocjacji Societas Linguistica Europea. Pełnił również funkcję przewodniczącego Rady Fundacji dla Rozwoju Humanistyki Śląskiej.

Profesor Lubaś miał wielki wkład w rozwój polskich i słowiańskich periodyków dzięki swojej działalności redaktorskiej. Był redaktorem naukowym czasopisma „Socjolingwistyka” (Kraków) i serii *Prace Naukowe* (Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków), członkiem zespołu redakcyjnego serii *Studia Linguistica Polono-Jugoslavica* (Polska Akademia Nauk i Macedońska Akademia Nauk i Sztuk, Skopie), a także członkiem zespołów i komitetów redakcyjnych takich pism, jak: „Onomastyka” (Kraków), „Linguistica Silesiana” (Katowice), „Polonica” (Kraków), „Stylistyka” (Opole).

Władysław Lubaś najwięcej miejsca w swych badaniach naukowych poświęcił onomastyce, socjolingwistyce i statystykom językoznawczym w ramach swoich specjalności – filologii serbo-chorwackiej, serbskiej i polskiej. Był autorem ponad 700 prac z zakresu wymienionych specjalności (w tym około 400 naukowych) i wielu publikacji zagranicznych. Swoje prace publikował także w Belgradzie (w tomie *Научни састанак слависта у Вукове дане*, w czasopismach: *Јужнословенски филолог*, *Анали Филолошког факултета*, *Филолошки преглед* i w prasie *Вукова задужбина*), w Nowym Sadzie (*Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*), w Lublanie (*Језик in slovstvo*) i w Skopie (*Македонски јазик*).

W szerokim kręgu zainteresowań naukowych profesora Lubasia badania nad językami południowosłowiańskimi, a przede wszystkim nad językiem serbskim zajmują miejsce szczególne.

Z Uniwersytetem w Belgradzie Władysław Lubaś już we wczesnych latach swej naukowej ścieżki nawiązał ścisłą i bardzo owocną współpracę. Pierwszy raz przyjechał na Uniwersytet Belgradzki w ramach specjalizacji (1962–1963), a później spędził tam trzy lata (1966–1969), wykładając język polski na Katedrze Sławistyki Wydziału Filologicznego. Władysław Lubaś w ciągu trzydziestu lat często występował z referatami w ramach spotkań sławistów organizowanych przez Międzynarodowe Centrum Sławistyczne Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Belgradzie.

Na wniosek akademika Pavla Ivicia do edycji „Студије о Србима” włączono zbiór wybranych onomastycznych i socjolingwistycznych prac Władysława Lubasia *Студије из српске и јужнословенске ономастике и социолингвистике* (Завод за уџбенике – Вукова задужбина – Матица српска, 2002), wyrażając w ten sposób uznanie dla jego prac naukowych, referatów wygłaszanych na licznych międzynarodowych kongresach i publikowanych w krajach słowiańskich oraz wyrażając uznanie dla lingwistyki polskiej, a szczególnie

onomastyki i socjolingwistyki, których jednym z najważniejszych współczesnych przedstawicieli jest właśnie Władysław Lubaś. Publikacja ta jest także podziękowaniem za wyjątkowe zainteresowanie profesora Lubasia badaniami nad językami południowosłowiańskimi, wśród których ważne miejsce zajmują studia o języku serbskim. Prace onomastyczne Władysława Lubasia są potrzebne nie tylko dlatego, że w każdej z nich precyzyjnie opisane i rozwiązane zostały niektóre konkretne zjawiska i problemy onomastyczne (np. kategorie gramatyczne w onomastyce, powstanie i rozwój patronimicum singularis, znaczenia przyrostków dzierżawczych, morfonologiczne zagadnienia onomastyki serbskiej i południowosłowiańskiej i in.), ale również dlatego, że te zagadnienia z pewnością mają swoje odbicie w południowosłowiańskim – i szerzej – w słowiańskim kontekście. Zarówno ze względu na problematykę, jak i metodologię książka Władysława Lubasia, prócz innych funkcji, które spełnia, może być odczytywana jako niezwykle inspirujący wstęp do studiów nad serbską i południowosłowiańską onomastyką.

Ważnym atutem prac Władysława Lubasia jest także połączenie jego doskonałego przygotowania teoretycznego i nie mniej dobrego rozumienia różnorodnego materiału, a także doświadczenie i umiejętność dokonywania adekwatnych opisów i objaśnień, niezależnie od tego, czy mowa jest o socjolingwistycznych aspektach współczesnego języka serbskiego, ogólnych zagadnieniach, jak np. socjolingwistyka języka serbskiego w świetle socjolingwistyki słowiańskiej, czy o innych problemach językoznawczych.

Władysław Lubaś za swoją naukową i dydaktyczną działalność był wielokrotnie nagradzany. Otrzymał między innymi Medal Komisji Edukacji Narodowej, został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, a jako uczestnik naukowych spotkań slawistów w Serbii otrzymał honorową odznakę Międzynarodowego Centrum Slawistycznego Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Belgradzie i, jak już wspomniałem, honorowy doktorat Uniwersytetu w Belgradzie.

Profesor dr hab. Władysław Lubaś zostanie na zawsze w pamięci wielu swoich przyjaciół i kolegów, przedstawicieli serbskiej slawistyki.

Cześć Jego pamięci.

Predrag Piper

Przetłumaczyła Natalia Łukomska